

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.008 у
Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук,
професору кафедри дошкільної
освіти
Педагогічного інституту
Пономаренко Тетяні Олександрівні

Відгук

офіційного опонента **Цветкової Ганни Георгіївни**, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова на дисертаційну роботу **Пуйо Ольги Ігорівни «Рухливі ігри як засіб формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

1. Актуальність теми дослідження.

Сучасні умови інформаційного соціуму зумовлюють необхідність змін в усіх ланках освіти загалом і в дошкільній зокрема. Діти дошкільного віку щоразу більше часу проводять за екранами, що сприяє збільшенню показників гіподинамії та погіршенню якості взаємодії з однолітками. В основі виховання особистості з високими морально-духовними стандартами – формування ціннісних орієнтацій. Цей процес розпочинається в дошкільному віці і триває до юнацького віку, накладаючи відбиток на все життя людини. Обрана дисертанткою тема та поставлені завдання дозволяють вирішити проблему формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку та водночас покращити фізичне, емоційне, психічне здоров'я дошкільників. Актуальність роботи є беззаперечною на сучасному етапі реформування дошкільної освіти у контексті визначених векторів роботи з майбутніми та практикуючими вихователями, батьками та

дітьми старшого дошкільного віку, системи роботи та педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор.

Схвальної оцінки заслуговує визначення дисертанткою ряду наукових суперечностей, а саме: між високими суспільними вимогами щодо формування цінностей співпереживання, дружби, взаємодії та рухових навичок у підростаючого покоління й відсутністю сучасного системного підходу в українських ЗДО до формування ціннісних орієнтацій дошкільника засобами рухливих ігор; визнанням ефективності формування моральних цінностей за допомогою сюжетно-рольової гри та відсутністю належної уваги щодо рухливої гри як потенційного засобу формування ціннісних орієнтацій особистості дошкільника; потребою високоякісної підготовки вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в контексті формування особистісних цінностей та незадовільним станом реалізації цього завдання в сучасному освітньому середовищі. Виявлені суперечності дозволили автору визначити наукову мету дослідження та виокремити завдання.

У стандарті дошкільної освіти «Базовий компонент дошкільної освіти» (2021) ціннісне виховання особистості дошкільника визначене пріоритетним, що прослідковується в усіх освітніх напрямках інваріативного складника стандарту. Тому тема дисертаційної роботи «**Рухливі ігри як засіб формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку**» набирає важливості і є актуальною, що підтверджується її ґрунтовним теоретичним, методологічним та емпіричним наповненням, впровадженням результатів в освітній процес українських закладів вищої та дошкільної освіти, а також апробацією на вітчизняних, зарубіжних наукових заходах.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У роботі справедливо зазначено, що проблема формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор залишається малодослідженою, а її актуальність зумовлена відсутністю науково обґрунтованих

педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій дошкільників засобами рухливої гри.

Виходячи з цього, дисертантка вдало сформулювала мету дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор.

Мета дослідження конкретизована в таких **завданнях**:

1. Проаналізувати формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку як психолого-педагогічну проблему.
2. Визначити сутність, структуру, критерії, показники та рівні сформованості ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку.
3. Розкрити потенціал рухливих ігор щодо формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку.
4. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливої гри.

Означені завдання відповідають структурі наукового дослідження та розкривають логіку наукових пошуків дисертантки.

Здобувачем опрацьовано значну кількість літератури (226 найменувань джерел, з них 22 іноземною мовою), що підтверджується цитатами з вітчизняних та зарубіжних праць, які відображають сучасні бачення означеної наукової проблеми; визначено наукову новизну дисертації та практичну значущість.

Дисертанткою здійснено міждисциплінарний теоретичний аналіз поняття «ціннісні орієнтації», структури ціннісних орієнтацій, розкрито особливості дошкільного періоду в контексті формування ціннісних орієнтацій особистості, обґрунтовано роль рухливих ігор як засобу формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку.

На високу оцінку заслуговує компаративний аналіз міжнародного досвіду використання рухливих ігор у формуванні ціннісних орієнтацій дошкільника.

Дисертаційне дослідження містить аналіз нормативно-правової бази дошкільної освіти (Закон України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент

дошкільної освіти»), освітніх програм, що визначають зміст освітнього процесу в сучасних ЗДО («Впевнений старт», «Дитина», «Стежина», «Світ дитинства», «Скарбниця моралі», «Вчимося жити разом», «Соняшник», «Я у світі»), річних планів ЗДО, календарно-тематичних планувань вихователів у контексті проблеми формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників засобами рухливих ігор.

Авторкою обґрунтовано, реалізовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор: готовність майбутніх і практикуючих вихователів до формування ціннісних орієнтацій в дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор; системна робота з дітьми з розвитку емоційної чутливості, емпатії; надання дітям свободи прояву ініціативи під час рухливих ігор та втілення набутих знань у міжособистісні взаємини.

Наукові положення, висновки і результати, які представлено в дисертації О. І. Пуйо слід оцінити як теоретично, методично й емпірично обґрунтовані й достовірні. Вони базуються на використанні загальноновизнаних методів дослідження, таких як: компаративний аналіз, синтез, індукції, дедукції, методи порівняння, систематизації, наукового узагальнення, діалектичний метод пізнання, спостереження, анкетування, бесіда, контент-аналіз ділової, нормативно-методичної документації, педагогічний експеримент, кількісний і якісний аналіз, статистичне спостереження, варіація, інтерпретація отриманих результатів методом таблично-діаграмного узагальнення.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Здійснений аналіз наукової новизни одержаних результатів рецензованого дослідження дає підстави стверджувати, що дисертанткою *вперше* визначено сутність та структуру ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку, що містить емоційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний компоненти; обґрунтовано критерії, показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості ціннісних орієнтацій старших дошкільників засобами рухливих ігор; розкрито потенціал і доведено вплив рухливих ігор на формування цінностей співпереживання, дружби, взаємодії у дітей старшого дошкільного віку; визначено динаміку формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників; теоретично

обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор; *уточнено*: трактування поняття «ціннісні орієнтації» з урахуванням філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних підходів; зміст поняття «формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників»; зміст підготовки майбутніх і практикуючих вихователів з метою формування цінностей у дітей старшого дошкільного віку.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Джерельною базою дисертації стали фундаментальні наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, закони, нормативно-правові акти України.

Отримані результати дисертаційної роботи висвітлено у 20 наукових публікаціях за темою дисертації, з них 17 одноосібні: 6 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 8 статей – у наукометричних виданнях, 12 – у збірниках апробаційного характеру.

Особистий внесок здобувача у монографії у співавторстві з Г. В. Беленькою «Empathy formation of senior preschool aged children in the process of active games» («Формування у дітей старшого дошкільного віку емпатії під час рухливих ігор») автору належать прийоми проведення рухливих ігор, авторські малі фольклорні форми, особливості супроводу вихователями рухливих ігор дітей старшого дошкільного віку з метою прояву емпатії, у статті «Формування ціннісних орієнтирів дітей дошкільного віку: Сінгапур – Україна, порівняльний аспект»: автору належить компаративний аналіз змісту та організації процесу формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку України та Сінгапуру, опис особливостей дошкільної освіти обох країн щодо вільної гри дітей з метою формування цінностей спілкування. У статті «Педагогічні умови використання рухливих ігор з метою формування ціннісних орієнтацій дошкільників» автору належить опис педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій дітей

старшого дошкільного віку. Слід зауважити, що в публікаціях вичерпно відображено проведені дослідження.

5. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані авторкою рекомендації щодо формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор, сприятимуть збагаченню навчальних програм дисциплін дошкільної освіти, удосконаленню процесу підготовки майбутніх і практикуючих вихователів до формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор.

Теоретичні положення та практичні висновки можуть бути використані працівниками закладів дошкільної освіти, викладачами вищих педагогічних закладів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», а також у системі післядипломної освіти педагогічних працівників для вдосконалення змісту, форм і методів формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор.

Практичні здобутки дисертантки представлено такими напрацюваннями: запропоновано зміст та алгоритми проведення сучасних рухливих ігор, здійснено авторську підбірку дидактичних ігор, спрямованих на формування емоційного інтелекту дітей, запропоновано методи і прийоми організації та проведення рухливих ігор, ігрові прийоми в процесі проведення рефлексії та введення малих фольклорних форм, які сприяють формуванню цінностей дружби, співпереживання, взаємодії у дітей старшого дошкільного віку; розроблено систему заходів і форм роботи з батьками щодо формування цінностей старших дошкільників засобами рухливих ігор, підбірку вправ та дидактичних ігор для батьків, спрямованих на формування емоційного інтелекту дітей; методичні рекомендації для вихователів, матеріали для бесід, майстер-класів з навчання прийомам керівництва рухливою грою та засобам вибору рухливої гри дітьми, методичного семінару для використання педагогами в роботі з дітьми старшого дошкільного віку з метою формування ціннісних орієнтацій дружби, співпереживання, взаємодії. Запропоновано матеріали бесід, проблемних дискусій з дітьми передшкільного віку, підбірку музичних рухливих ігор з позитивним

емоційним навантаженням, спрямованих на формування цінностей дружби, взаємодії, співпереживання.

Розроблено проекти робочих програм навчальних дисциплін «Організація ігрової діяльності в дошкільному віці» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», в змісті якої відображено проблему формування ціннісних орієнтацій дошкільного віку засобами рухливих ігор (тема «Організаційні умови проведення рухливих ігор дошкільників» змістового модуля 1) та робочу програму для майбутніх вихователів «Наступність ЗДО і початкової школи», змістовий модуль 2 якої включає тему «Вплив рухливих ігор на реалізацію наступності ЗДО і початкової школи» та практичні завдання для самостійної роботи студентів з метою формування ціннісних орієнтацій дітей передшкільного віку засобами рухливих ігор.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів дошкільної освіти м. Києва № 589 (довідка № 27 від 10. 07. 2020 р.), м. Новоград-Волинський Житомирської області (довідка № 44 від 14.07.2020 р., довідка №61 від 14. 07. 2020 р.), м. Тернопіль (довідка №15 від 17.06. 2020 р., довідка № 16 від 20.06.2020), закладу вищої освіти – Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка (довідка №343-33/03 від 12.03.2020 р.).

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації

У цілому слід відзначити високий науковий рівень розробок здобувача в результаті проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів та вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи.

1. Підрозділ 1.1, заявлений в роботі як «Формування ціннісних орієнтацій особистості як психолого-педагогічна проблема» має дещо констатувально-описовий характер. Вважаємо, що підсилення його аналітичної складової, а саме: визначення етапів формування ціннісних орієнтацій особистості, позитивних тенденцій, труднощів та невирішених проблем на кожному етапі позитивно вплинуло б на зміст роботи та висновки щодо першого завдання дослідження.

2. У підрозділі 1.3. «Рухливі ігри як засіб формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку» рухливі ігри схарактеризовано не лише як засіб фізичного, розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку, але й як засіб

формування моральної сфери особистості: побудови взаємин, виховання відповідальності, ініціативності, впевненості. На нашу думку, доцільно було б запропонувати різні підходи до класифікації рухливих ігор дітей старшого дошкільного віку.

3. Підрозділ 3.1. присвячено висвітленню системи роботи з формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор. Дисертація значно виграла б за умови обґрунтування принципів системи роботи з формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор.

4. Підрозділ 3.2. присвячено реалізації педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор. Але, на нашу думку недостатньо висвітлено особливості та послідовність роботи з майбутніми вихователями щодо формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку.

5. У додатках окрім діагностичного матеріалу варто було б представити і опис ігор, дидактичних вправ, які авторка використовувала у своїй роботі, про що зазначається в підрозділі 3.1.

6. Вважаємо, що дисертаційна робота набула б ще більш суттєвих прогностичних ознак, якби у висновках до третього розділу було виділено повною мірою ефективність результатів наукового дослідження за даними формувального експерименту.

З аналізу тексту дисертації офіційним опонентом вбачається **дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності** в повному обсязі.

7. Загальна оцінка дисертації

Проте зауваження, що висловлені вище, мають дискусійний характер, через що не зменшують наукову новизну, теоретичну та практичну значущість дисертаційної роботи, що рецензується.

Дисертація «**Рухливі ігри як засіб формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку**» є завершеною науковою працею, в якій її авторкою, **Пуйо Ольгою Ігорівною**, отримано нові науково обґрунтовані результати, що в

сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку та вдосконалення дошкільної освіти.

Дисертаційна робота О. І. Пуйо відповідає порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами), а її автор **Пуйо Ольга Ігорівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри педагогіки і психології
дошкільної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова
доктор педагогічних наук, професор

Відгук отримано

*Голова спеціалізованої вченої ради Д,Ф 26.133.008
доктор педагогічних наук, професор Токолюренко Т. О.*